

**ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΜΕ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ
ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ .**

Εργασία για το μάθημα « Νομικά στο design »

**Καραγκούνη Αικατερίνη
Dpsd06020**

Τμήμα μηχανικών Σχεδίασης προϊόντων και συστημάτων

Περιεχόμενα

- 1. Εισαγωγικά**
- 2. Η έννοια του προγράμματος Η/Υ**
- 3. Διπλώματα ευρεσιτεχνίας σε προγράμματα Η/Υ – Η κατάσταση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη**
- 4. Οικονομικά συμφέροντα και κίνδυνοι- Οι εξελίξεις στην Αμερική**
- 5. Συμπεράσματα**
- 6. Βιβλιογραφία**

I.ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.

Πολύ πρόσφατα και συγκεκριμένα την 22 Δεκεμβρίου 2009 εκδόθηκε από αμερικανικό ομοσπονδιακό Δικαστήριο τελεσίδικη απόφαση, η οποία καταδίκασε την Microsoft για παραβίαση ευρεσιτεχνίας και της απαγόρευσε να πουλάει από τον Ιανουάριο 2010 το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου Word.¹ Επιπλέον, η εταιρεία θα πρέπει να καταβάλει στην ενάγουσα канаδική εταιρεία πληροφορικής 290.000.000 δολάρια, ως αποζημίωση για την μέχρι σήμερα παραβίαση ευρεσιτεχνίας. Η απόφαση θεωρήθηκε σημαντικό βήμα στην προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των μικρών εταιρειών. Ταυτοχρόνως, θέτει και πάλι το ζήτημα της αξιολόγησης των προγραμμάτων Η/Υ από την οπτική γωνία του δικαίου της ευρεσιτεχνίας, ζήτημα που γεννά πολλά προβλήματα ακόμη σήμερα, στην Ευρώπη, αλλά και στην χώρα μας.

Διότι, παρά την μεγάλη σημασία των προγραμμάτων Η/Υ σήμερα, οι διάφορες νομοθεσίες δεν έχουν ακόμη προβλέψει ειδική προστασία. Έτσι, οι νομικές δυνατότητες προστασίας αναζητούνται είτε στο δίκαιο της ευρεσιτεχνίας, είτε στο δίκαιο του ανταγωνισμού, είτε στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

II. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Η/Υ.

---

¹ Από την ιστοσελίδα «in.gr.ειδήσεις», της 23/12/2009.

Ούτε ο ν. 2121/1993 περί πνευματικής ιδιοκτησίας (όπως τροποποιήθηκε από τον ν. 3057/2002) , ούτε η Οδηγία του Συμβουλίου της Ευρώπης της 14.5.1991 για την νομική προστασία των προγραμμάτων Η/Υ (91/250/ΕΟΚ) δίνουν τον ορισμό του προγράμματος Η/Υ, εξαιτίας σοβαρών δυσχερειών που προέκυψαν στην προσπάθεια να αποτυπωθεί ο όρος νομοθετικά. Σύμφωνα, πάντως, με τον γενικά αποδεκτό ορισμό των οδηγιών της WIPO (Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας) του 1977, « Πρόγραμμα Η/Υ (λογισμικό, software) είναι ένα σύνολο εντολών, ικανό όταν ενσωματωθεί σε ένα μέσο που μπορεί να αναγνωσθεί από μηχανή, να οδηγήσει μία μηχανή με δυνατότητα επεξεργασίας πληροφοριών, να εκτελέσει, να υποδείξει ή να πετύχει μία συγκεκριμένη λειτουργία, αποστολή ή αποτέλεσμα»² Πρόκειται για τον ίδιο ακριβώς ορισμό, ο οποίος χρησιμοποιείται στον νόμο περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας των ΗΠΑ (Copyright Act, 1976).³ Κάθε πρόγραμμα αποτελεί μία σοβαρή πνευματική εργασία. Εργασία , που απαιτεί αναλυτική και συνθετική ικανότητα, κρίση και φαντασία.

Η Οδηγία 91/250/ΕΟΚ αναγνώρισε ότι τα προϊόντα λογισμικού αποτελούν τεχνολογία θεμελιώδους σημασίας για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τόνισε το μεγάλο πρόβλημα της εύκολης και ανέξοδης αντιγραφής τους. Ένα πρόγραμμα Η/Υ προστατεύεται εφόσον είναι «πρωτότυπο», εφόσον, δηλαδή, είναι προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του. Στο άρθρο 1 της Οδηγίας τα προγράμματα Η/Υ εξομοιώνονται με τα λογοτεχνικά έργα , προβλέπεται προστασία διάρκειας πενήντα ετών μετά τον θάνατο του δημιουργού και ανατίθεται στα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν την ίδια προστασία. Κατά την Οδηγία αυτή, προστατεύεται η μορφή του προγράμματος και όχι οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται το πρόγραμμα. Δεν εξαιρούνται, πάντως, ρητά οι αλγόριθμοι, οι διαδικασίες, οι μέθοδοι λειτουργίας και τα συστήματα των Η/Υ. Αλλά διευκρινίζεται ότι, στον βαθμό που οι αλγόριθμοι και οι γλώσσες προγραμματισμού περιλαμβάνουν ιδέες και αρχές, αυτές δεν προστατεύονται.

. Στην Ελλάδα , τα προγράμματα Η/Υ προστατεύονται με τον ν. 2121/1993 (όπως τροποποιήθηκε από τον ν. 3057/2002) , περί πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον παρουσιάζουν πρωτοτυπία.⁴ Δηλαδή, αυτά πρέπει να είναι αποτέλεσμα προσωπικής

---

² Αντωνόπουλος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία (2002), σελ. 970 . Κοσίρης, Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας (2005), σελ. 73.

³ Κανελλοπούλου-Μπότη, Το Δίκαιο της πληροφορίας (2004), σελ. 75.

⁴ Αποφάσεις ελληνικών δικαστηρίων, βλ. σε Κανελλοπούλου-Μπότη, Το Δίκαιο της πληροφορίας (2004), σελ 86-89.

πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους και με μεγάλη πιθανότητα να αναμένεται ότι τρίτος δεν μπορεί να δημιουργήσει παράλληλα το ίδιο.⁵ Προστατεύονται,ακόμη,ποινικά με βάση το άρθρο 386^A του Ποινικού Κώδικα.Στο άρθρο αυτό που έχει τον τίτλο «Απάτη με υπολογιστή» προβλέπεται ότι «Όποιος με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος,βλάπτει ξένη περιουσία,επιηρεάζοντας τα στοιχεία υπολογιστή είτε με ορθή διαμόρφωση του προγράμματος είτε με επέμβαση κατά την εφαρμογή του είτε με χρησιμοποίηση μη ορθών ή ελλιπών στοιχείων είτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο,τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και αν η ζημία που προξενήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη,με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών».⁶

III ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Η/Υ-Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.

Το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας διέπεται σήμερα από τον ν. 1733/1987. Βασική προϋπόθεση για την χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας είναι η ύπαρξη εφεύρεσης(άρθρο5 ν. 1733/1987).Η έννοια της εφεύρεσης δεν προβλέπεται στο νόμο,αλλά την καθορίζει η επιστήμη. Έτσι, εφεύρεση σήμερα θεωρείται « Κάθε δημιούργημα του ανθρώπινου πνεύματος για την επίλυση τεχνικού προβλήματος,με εφαρμογή φυσικών νόμων,κατά τρόπο άγνωστο μέχρι τώρα,που υπερβαίνει για το μέσο ειδικό το συνηθισμένο μέτρο προόδου ,ή ,αλλιώς,την σχετική και γνωστή στάθμη τεχνικής». ⁷Στη συνέχεια τίθεται το ερώτημα, αν το λογισμικό συνιστά δημιούργημα του ανθρώπινου πνεύματος ,από τον χώρο της τεχνικής. Η προστασία του λογισμικού,όχι μόνον με το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας,αλλά επιπλέον με την χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας προκαλεί τόσο διεθνώς,όσο και στην Ελλάδα σοβαρότατες διαφωνίες.Διαφωνίες που προέρχονται κυρίως από τα σοβαρά οικονομικά συμφέροντα ,τα οποία εμπλέκονται.

Καταρχήν παρατηρούμε,ότι στην Ελλάδα το άρθρο 5 παρ.2γ' ν. 1733/1987 αποκλείει ρητά αυτή την προστασία,προβλέποντας ότι «...δεν θεωρούνται εφευρέσεις τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών».Το ίδιο προβλέπεται και στη Σύμβαση του Μονάχου του έτους 1973 για το Ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Η γνώμη

⁵ Αντωνόπουλος,Βιομηχανική Ιδιοκτησία (2002),σελ.977.

⁶ Νούσκαλης,Η ποινική προστασία της ψηφιακής πληροφορίας,Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος ,τεύχος 52,σελ.117επ.

⁷ Αργυριάδης,Ευρεσιτεχνία (1984),σελ.48. Αντωνόπουλος,Βιομηχανική Ιδιοκτησία (2002),σελ 765.

που επικρατεί στην Ελλάδα είναι σήμερα αρνητική⁸. Στη χώρα μας τα προγράμματα Η/Υ δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Εκτός από το γεγονός ότι υπάρχει αυτή η ρητή απαγορευτική διάταξη νόμου, υποστηρίζεται ακόμη ότι το πρόγραμμα λογισμικού δεν μπορεί να έχει «εφευρετική υφή και άλμα», που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε εφεύρεση. Το πρόγραμμα Η/Υ δεν αποτελεί δημιούργημα του ανθρώπινου πνεύματος, που να ανήκει στον χώρο της τεχνικής.⁹

Προς την ίδια αρνητική κατεύθυνση κινήθηκε και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Μονάχου του έτους 1973 για την ευρεσιτεχνία. Σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ.2 της Συμβάσεως, αποκλείεται ρητά η χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας για προγράμματα Η/Υ, διότι δεν θεωρούνται εφευρέσεις, αυτά καθ'αυτά.¹⁰ Ο αποκλεισμός αυτός οφείλεται στην απόλυτα αρνητική στάση των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών και ιδίως της Γαλλίας.¹¹ Αργότερα, όμως, και συγκεκριμένα το έτος 1977, με μία Πράσινη Βίβλο (Green Paper), προτάθηκε μεταξύ άλλων, η νομική κατοχύρωση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε προγράμματα Η/Υ. Είχαν ήδη περάσει πολλά χρόνια κατά τα οποία η Microsoft είχε αποκτήσει ήδη έναν τεράστιο αριθμό ευρεσιτεχνιών σε προγράμματα Η/Υ, γεγονός που μπορεί να επηρέασε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σ'αυτή την πρόταση.¹² Στη συνέχεια, το έτος 2000 δημοσιεύθηκε έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπέρ της χορήγησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε προγράμματα Η/Υ. Αναφέρεται, μάλιστα, ότι έτσι προστατεύονται οι ιδέες και οι αρχές των προγραμμάτων Η/Υ, που ρητά εξαιρούνται από την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Άρα επιτυγχάνεται μία ευρύτερη προστασία. Αναφέρεται, μάλιστα, ότι για να χρησιμοποιήσει κάποιος τρίτος τις αρχές και τις ιδέες του κατοχυρωμένου με απλή αίτηση προγράμματος Η/Υ, θα πρέπει να ζητήσει την άδεια και να πληρώσει αντίτιμο.

---

⁸ Μαρίνος, Η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών κατά το ελληνικό δίκαιο των εφευρέσεων και το ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ 1986, σελ. 157 επ. Παμπούκης, Το Δίκαιο της πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας στην πράξη (1996), σελ. 58. Αντωνόπουλος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία (2002), σελ. 976. Αντίθετα, υπέρ της δυνατότητας κατοχύρωσης προγραμμάτων Η/Υ με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ο Χριστοδούλου, Η νομική φύση του δικαιώματος πάνω στο software. Αποκλειστικά πνευματική ιδιοκτησία ή και ευρεσιτεχνία?, Κριτική Επιθεώρηση 1999, σελ. 73 επ.

⁹ Λιακόπουλος, Δίκαιο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (2000), σελ. 281.

¹⁰ Αντωνόπουλος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία (2002), σελ. 972.

¹¹ Μαρίνος, Η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών κατά το ελληνικό δίκαιο των εφευρέσεων και το ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ 1986, σελ. 168.

¹² Κανελλοπούλου-Μπότη, Το Δίκαιο της πληροφορίας (2004), σελ. 105 επ.

IV.ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ- ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

Στην Ευρώπη υπάρχουν σήμερα ισχυρότατες δυνάμεις, που πιέζουν για την απονομή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε προγράμματα Η/Υ ,αλλά και εξίσου ισχυρές αντιδράσεις.Στην Αμερική ,οι ισχυρότατες πιέσεις των μεγάλων εταιρειών,Microsoft ,IBM,έχουν οδηγήσει σε πολύ ευρύτατη προστασία του λογισμικού μέσω ευρεσιτεχνιών.Υπολογίζεται,μάλιστα,ότι ανά δύο εβδομάδες χορηγούνται στην Αμερική 10.000 διπλώματα,ενώ η IBM πήρε μέσα σε έναν μόλις χρόνο περίπου 3.000 διπλώματα ευρεσιτεχνίας.¹³ Ο δρόμος για την κατοχύρωση του λογισμικού με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας άνοιξε διάπλατα στην Αμερική με την πρώτη απόφαση που εξέδωσε για το θέμα αυτό το έτος 1998 το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ. (State Street κατά Signature Financial Group Inc).Το Πρωτοδικείο είχε αρνηθεί την χορήγηση ,διότι το πρόγραμμα θεωρήθηκε ,απλώς, μία μέθοδος λογιστικού υπολογισμού.Η απόφαση αυτή ανατράπηκε στο Εφετείο,το οποίο αποφάσισε ότι ακόμη και οι αφηρημένες ιδέες μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διπλώματος ευρεσιτεχνίας,αν εκτελούν μία χρήσιμη λειτουργία,η οποία στην συγκεκριμένη περίπτωση ήταν η παραγωγή μέσω Η/Υ της τελικής τιμής μίας μετοχής.Εντέλει,το Ανώτατο Δικαστήριο επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου,δηλαδή στην πραγματικότητα έκρινε ,ότι το λογισμικό,που απλώς χειρίζεται αριθμούς, παράγει κάτι «χειροπιαστό».¹⁴

Σήμερα υπάρχει ένας πραγματικός δικαστικός πόλεμος ευρεσιτεχνιών για το λογισμικό,που ευνοούν σαφώς τις μεγάλες εταιρείες,αφού οι μικρές δεν μπορούν να πληρώνουν εύκολα τα υψηλά έξοδα μίας δίκης.Με την απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας για το λογισμικό, οι εταιρείες αφενός μεν μπορούν να κάνουν συμφωνίες αμοιβαίων αδειών χρήσης με άλλες εταιρείες που θα μπορούσαν να προβάλλουν δικαιώματα ευρεσιτεχνιών εναντίον τους,αφετέρου εμποδίζουν άλλες εταιρείες από την χρήση ή την κατασκευή παρόμοιων ευρεσιτεχνιών.Είναι προφανές ότι αφετηρία αυτής της αντίληψης είναι η προστασία των ιδιωτικών συμφερόντων των εφευρετών και δημιουργών.Τα εντονότερα οικονομικά συμφέροντα τα έχουν οι παραγωγοί soft-ware.Αυτοί προσφέρουν στους κατόχους ηλεκτρονικών υπολογιστών μία τεράστια ποικιλία προγραμμάτων για διαφορετικές συσκευές .Η αποκλειστική

¹³ *Κανελλοπούλου-Μπότη*, ,Το Δίκαιο της πληροφορίας (2004),σελ 111.

¹⁴ *Κανελλοπούλου-Μπότη*, ,Το Δίκαιο της πληροφορίας (2004),σελ 107.

εξουσία που τους δίνει η ευρεσιτεχνία τους επιτρέπει να αποκλείσουν τον ανταγωνισμό και να παρεμποδίσουν τους ανταγωνιστές τους .Με τον τρόπο,όμως,αυτό νοθεύεται ο ανταγωνισμός και περιορίζεται σημαντικά η επιχειρηματική ελευθερία.

Από την άλλη πλευρά,η άποψη που αρνείται την χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας για το λογισμικό έχει την αφετηρία της στην σκέψη ότι στόχος των εφευρέσεων είναι το κοινό καλό και η πρόοδος της επιστήμης προς όφελος της κοινωνίας.Τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας σημαίνουν πάντα αύξηση των τιμών για τους καταναλωτές ,αλλά και περιορισμό της ελευθερίας όλων μας .Σ'αυτό το πνεύμα, η Κοινωνική και Οικονομική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε το έτος 2003 μία σημαντική Γνωμοδότηση ,η οποία επισημαίνει τους σοβαρότατους κινδύνους για το ίδιο το Διαδίκτυο και την ελευθερία του,αν υιοθετηθεί η «Πράσινη Βίβλος»,που αναφέρθηκε παραπάνω .Τονίζεται,ότι η «Πράσινη Βίβλος» ανοίγει διάπλατα τον δρόμο για την κατοχύρωση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας του λογισμικού και υποστηρίζει σαφώς ότι κανένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας δεν πρέπει να δίδεται . Επί λέξει, « Κατά τρόπο σαφή και παγκοσμίως αποδεκτό, οι πνευματικές δημιουργίες,οι ανακαλύψεις και οι θεμελιώδεις επιστημονικές θεωρίες για την ιδιότητα της ύλης,όπως και τα μαθηματικά που εφαρμόζονται άμεσα στην πληροφορική και στον προγραμματισμό των λογισμικών δεν επιδέχονται κατοχύρωση με διπλώματα ευρεσιτεχνίας ».Έτσι,η πρόταση της Πράσινης Βίβλου για την χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για το λογισμικό απέτυχε και αποσύρθηκε.

V.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Ενώ στην Ελλάδα και στην Ευρώπη δεν προστεύεται ακόμη σήμερα το λογισμικό μέσω ευρεσιτεχνιών,στην Αμερική εδώ και δεκαετίες τα οικονομικά συμφέροντα ισχυρών εταιρειών έχουν καταφέρει να πετύχουν σε μεγάλο βαθμό αυτή την προστασία.Είναι αλήθεια,βεβαίως,ότι η νομική έννοια της εφεύρεσης επιτρέπει την προσαρμογή της στις νέες εξελίξεις και στις τρέχουσες συνθήκες της αγοράς.Το κρίσιμο ερώτημα είναι,αν μία διεύρυνση της έννοιας της εφεύρεσης που θα επέτρεπε να υπαχθεί σ'αυτήν το λογισμικό,θα ήταν σκόπιμη για την οικονομία και την κοινωνία. Ορθά τονίζεται¹⁵,λοιπόν, ότι κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε σοβαρά εμπόδια στην γενικότερη επιστημονική και οικονομική ελευθερία,αφού θα οδηγούσε σε ένα

---

¹⁵ Μαρίνος,Η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών κατά το ελληνικό δίκαιο των εφευρέσεων και το ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας,NOMIKO ΒΗΜΑ 1986,σελ.165.

πλήρες μονοπώλιο των παραγωγών soft-ware.Κοντά σ'αυτό,σοβαρές δυσκολίες υπάρχουν κατά την εξακρίβωση του «νέου» ενός προγράμματος.Έτσι,δεν αποτελούν έκπληξη οι σοβαρές επιφυλάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που την εμποδίζουν μέχρι σήμερα να προχωρήσει στην καθιέρωση της προστασίας του λογισμικού μέσω της ευρεσιτεχνίας.

VI.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνόπουλος.Β, Βιομηχανική ιδιοκτησία (2002)

Αργυριάδης.Α, Ευρεσιτεχνία (1984).

Κανελλοπούλου-Μπότη.Μ, Το Δίκαιο της πληροφορίας (2004)

Κοτσίρης.Α,Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας (2005).

Λιακόπουλος,Δίκαιο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (2000)

Μαρίνος,Μ-Θ.Η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών κατά το ελληνικό δίκαιο των εφευρέσεων και το ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας,Νομικό Βήμα 1986,σελ.157επ.

Νούσκαλης.Γ, ,Η ποινική προστασία της ψηφιακής πληροφορίας,Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος ,τεύχος 52,σελ.117επ.

Παμπούκης. Κ ,Το Δίκαιο της πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας στην πράξη (1996)

Χριστοδούλου,Η νομική φύση του δικαιώματος πάνω στο software.Αποκλειστικά πνευματική ιδιοκτησία ή και ευρεσιτεχνία?,Κριτική Επιθεώρηση 1999,σελ.73επ.